

Dijaloško čitanje: razgovaranje o knjigama

Dr. Jessica Sidler Folsom.

Pomoćnik naučnik istraživač, Centar za istraživanje čitanja, Iowa

I roditelji i nastavnici gotovo univerzalno prihvataju jednu činjenicu: koliko je važno da čitate svojoj djeci. Čak pedijatri i bolnice to potiču. Međutim, čitanje naglas može biti vrednije s obrazovne tačke gledišta nego kao samo puka aktivnost da se popuni vrijeme prije spavanja ili ručka.

Lako je jednostavno uzeti knjigu sa police, pročitati je i možda postaviti nekoliko pitanja na kraju priče, a da se pri tom puno ne misli o izboru knjige ili svrsi čitanja priče. Možda je to djetetova omiljena priča, ili je to samo prava dužina za izdvojeno vrijeme. Možda se uklapa sa temom nastave te sedmice. Međutim, ovo su sve primjeri koje daju odrasli. Odrasla osoba bira knjigu, čita priču i postavlja pitanja ili vodi razgovor.

Alternativa koja je angažovanija i produktivnija je interaktivno čitanje ili dijaloško čitanje. Dijaloško čitanje podrazumijeva da odrasla osoba i dijete vode dijalog o tekstu koji čitaju. Njihov razgovor uključuje definisanje novih riječi, poboljšanje verbalne tečnosti, uvođenje komponenti priče i razvijanje narativnih vještina.

Kada roditelji i nastavnici pravilno planiraju i sprovode dijaloško čitanje, istraživanje pokazuje da to može biti naročito uspješno prilikom poboljšanja vještina kao što su svijest o napisanom, usmeno izražavanje i razumijevanje. Ono što je najvažnije, time se modeluje kako čitaoci razmišljaju o tekstu dok ga čitaju. Prednosti dijaloškog čitanja nisu samo za malu djecu. Iako je pojam nastao na osnovu čitanja slikovnica za predškolsku djecu, (Whitehurst et al., 1988), mnogi istraživači su proširili njegovu upotrebu na drugu dob i grupe, kao što su učenici s invaliditetom (What Works Clearinghouse, 2010), djecu koja imaju poteškoća sa čitanjem (Swanson et al., 2011), i one koji uče engleski jezik kao strani jezik. (Brannon & Dauksas, 2014).

Različiti nivoi pitanja u dijaloškom čitanju

Tradicionalna primjenadijaloškog čitanja podrazumijeva čitanje jedne te iste knjige više puta i interakciju oko tri nivoa pitanja (Flynn, 2011).

- Pitanja **Nivoa 1** su osnovna pitanja koja počinju upitnom riječi (*eng. „wh”-questions*) koja se fokusiraju na ono šta se može odmah vidjeti (ili pročitati) u tekstu. 1. nivo takođe uključuje uvođenje novog vokabulara. Na primjer,

pokazujući na sliku, odrasla osoba koja čita može pitati, “Kakvu nogu ima ova životinja?” U ovom slučaju odrasla osoba traži konkretan tačan odgovor kako bi proširila usmeni vokabular djeteta. Pitanja **Nivoa 2** su otvorena i koriste se kako bi se od djeteta dobila povratna informacija. Na primjer, odrasla osoba koja čita može pitati: “Šta se događa u ovom dijelu priče?” Ovdje odrasla osoba pokušava da ohrabri dijete da kaže o čemu ono razmišlja i šta zaključuje iz teksta.

- Pitanja **Nivoa 3** su naprednija i uvode koncepte kao što su karakteristike teksta i dijelove priče. Na primjer, odrasla osoba koja čita može pitati: “Ko je glavni lik i kako se on/ona osjećao?” To takođe može uključiti pitanja kojim se stvara distanca između učenika i teksta i povezuje priču s njegovim/njenim životom. Na primjer: “Kako bi se ti osjećao/la da se to dogodi tebi?”

Razlike između ispravnog i neispravnog načina korištenja Dijaloškog čitanja

Dijaloško čitanje ...

- **nije** “učitelj čita, učenici slušaju”
- **ne** vodi nastavnik
- **se ne** ograničava na narativni tekst s pitanjima i razgovorom na kraju.
- **nije** namijenjeno samo veoma maloj djeci.

Dijaloško čitanje ...

- **je** interaktivno
- **u** centru ima učenika
- **vodi se** narativnim i objašnjavajućim tekstom sa pitanjima i razgovorom cijelo vrijeme.
- **je** aktivnost koja zahtijeva pažljivo planiranje
- **je** namijenjeno učenicima svih nivoa.

Iako postoji nekoliko strategija kojim se olakšava tri razine pitanja u dijaloškom čitanju, dvije najpopularnije su poznate pod skraćenicama **CROWD** i **PEER**. O obe ove strategije bilo je govora u prethodnim IRRC blog postovima, a u ovom postu opširnije će se govoriti o njima i osigurati još jedno sredstvo kojim će se pomoći pri planiranju aktivnosti dijaloškog čitanja.

Obuhvatanje različitih razina pitanja uz pomoć CROWD-a.

CROWD se koristi kako bi se zapamtile vrste pitanja koja se postavljaju: dopuni (*completion*), sjeti se (*recall*), otvoreno (*open-ended*), pitanja s upitnim rječicama (“*wh*” questions) i distanciranje (*distancing*). Nastavak CROWD-a je CROWD-HS koji se koristi da se podstakne na distanciranje u vezi sa kućom (*home*) i školom (*school*). Evo primjera pitanja CROWD-HS za dobro poznatu priču *Tri praseta*.

C Pitanje dopune: “Kad ja dunem i vatru sunem _____
_____.”

Odgovor: *Oduvaću vam kuću.*

R Pitanje prisjećanja: Koju kuću Veliki zločesti vuk nije mogao oduvati?

Odgovor: Onu napravljenu od cigala.

Otvoreno pitanje: Šta misliš zašto je prvo prase napravilo svoju kuću od slame?

Odgovor: Bila je najlakša za sagraditi. Prase je bilo lijeno.

“Wh” Pitanje s upitnom riječcom: Koja životinja je proganjala prasad?

Odgovor: Vuk

Distanciranje: Šta misliš kako su se prasad osjećala kada je vuk pokušavao da ih uhvati?

Odgovor: (Odgovori će se razlikovati.) Uplašeni, ljuti, tužni.

H Pitanje u vezi s kućom: Kada bi morao/la izgraditi igraonicu kod kuće, kakva bi to bila?

Odgovor: (Odgovori će se razlikovati.) Kućica na drvetu, šator, tvrđava.

S Pitanje u vezi s školom: Vuk je bio nasilnik. Bio je zločast prema tri praseta. Šta treba da uradiš ako te neko maltretira u školi?
?

Odgovor: (Odgovori će se razlikovati.) Reći nastavniku. Reći im da prestanu. Ignorirati ih.

Podstaknite još dijalog uz PEER+PA

CROWD-HS je korisno kako bi se zapamtila vrsta pitanja koje će se postaviti, ali zapamtite da je stvar u tome da se podstakne dijalog o tekstu, a ne odgovori s jednom riječju. PEER (*prompt, evaluate, expand, and repeat*) strategija se može koristiti da se ohrabri odrasla osoba da da iscrpnije odgovore. Produžetak PEER-a je PEER+PA, koji se koristi da se podsjeti odrasla osoba da pohvali dijete za angažovanje u razgovoru i da se pomogne djetetu da da odgovor koji ima smisla. Ove komponente se primjenjuju tokom cijelog dijaloga s djetetom. Ovo je primjer korištenja PEER+PA sa jednim od gore navedenih CROWD-HS pitanjima:

P Navedite dijete da kaže nešto o knjizi.

Odrasla osoba: Koja životinja je proganjala tri praseta?

Dijete: Vuk

E Ocijenite djetetov odgovor: Odrasla osoba razmišlja:
“Da, bio je vuk, ali možemo još nešto dodati na taj odgovor.”

E Proširite djetetov odgovor.
Odrasla osoba: Da, bio je to veliki, zločesti vuk!

R Ponovite motivaciju
Odrasla osoba: Koja životinja je proganjala tri praseta?
Dijete: Veliki, zločasti vuk!

Pohvalite i **A** primjenite djetetov odgovor.
Odrasla osoba: Tako je! Veliki zločasti vuk je proganjao tri praseta. Odlično si zapamtio/la priču! Kako bi se ti osjećao/la da vidiš velikog zločestog vuka?
Dijete: (Odgovori će se razlikovati.) Bio/bila bih preplašen(a) i pobjegao(la) bih.

Nastava vokabulara putem dijaloškog čitanja

Sjetite se da je važan cilj dijaloškog čitanja da se povećaju učenikove sposobnosti usmenog izražavanja, naročito vokabulara. Jedan od načina da se to uradi je da se započnu aktivnosti koje prethode čitanju kako bi se učio ključni vokabular. Baš kao što postoje i nivoi pitanja da bi se olakšao dijalog o tekstu, lako je razmišljati o riječima iz vokabulara nakon podjele na tri nivoa:

- Riječi **Nivoa 1** su riječi osnovnog vokabulara koje bi trebalo da su dio receptivnog i ekspresivnog vokabulara djeteta. Riječi Nivoa 1 u Priči o tri praseta bi bile: kuća, prase, vuk.
- Riječi **Nivoa 2** se javljaju na mnogo mjesta u tekstovima, bar kad su u pitanju zreli korisnici jezika. Ove riječi treba podučavati kako bi se pomoglo da se proširi receptivni i ekspresivni vokabular djeteta. Riječ Nivoa 2 u Priči o tri praseta mogla bi biti najstariji (u nekim verzijama priče opisuje se prvo prase kao najstarije).
- Riječi **Nivoa 3** su specifične za neki domen i najbolje se uče kada su potrebne u području sadržaja ili u nekom određenom kontekstu. Manja je vjerovatnoća da će se ove riječi naći u priči kao što su Tri mala praseta. Međutim, neka sofisticiranija verzija priče bi mogla uključiti riječ Nivoa 3 koja je upotrebljena za zidarski alat koji je je koristilo treće prase: lopatica.

Iako neke riječi mogu biti predstavljene tokom dijaloškog čitanja, važno je pažljivo identifikovati i prethodno predavati one riječi koje bi inače mogle ometati učenikovo razumijevanje knjige. Odrasla osoba koja čita može identifikovati riječi Nivoa 2 koje će pomoći razumijevanju trenutnog teksta i za koje je vjerovatno da će ga dijete koristiti ili čitati u drugačijim situacijama.

Sad kad se krećemo u svijetu nivoa, razina i alfabetu, kako da zadržimo glave iznad vode, sve skupa sastavimo i u stvari se nađemo u dijaloškom čitanju? Najvažnije je da se adekvatno pripremimo! Ovo podrazumijeva odabir odgovarajućeg teksta koji

ohrabruje dijalog, identifikovanje vokabulara koji će biti prethodno prezentovan, razmišljanje o CROWD-HS pitanjima i predviđanje odgovora djece uz pomoć kojih možete upotrijebiti PEER+PA da biste proširili dijalog. **Vodič za interaktivno čitanje** koji je u nastavku se može uvrstiti u svaki udžbenik kako biste mogli planirati vokabular i pitanja koja ćete uključiti. Pitanja treba postavljati u tekstu, ne samo na kraju, tako da ne zaboravite zabilježiti broj stranice za svako! Ovo će olakšati vama ili nekom drugom da locira ciljeve za pokretače razgovora dok budete provodili dijaloško čitanje.

Knjižna oznaka/umetak koji će pomoći pri Dijaloškom čitanju

[Komplet tri knjižna umetka za Vodič za interaktivno čitanje koji možete preuzeti](#)

[Komplet četiri CROWD knjižne oznake koje možete preuzeti](#)

[Komplet četiri PEER knjižne oznake koje možete preuzeti](#)

Literatura

Brannon, D., & Dauksas, L. (2014). Uspješnost dijaloškog čitanja pri poboljšanju izražavanja kod djece predškolskog uzrasta koja uče engleski. *Međunarodno istraživanje obrazovanja u ranom djetinjstvu*, 5, 1-10.

Flynn, K. S. (2011). Razvijanje vještine usmenog izražavanja kod djece kroz dijaloško čitanje: Smjernice za sprovođenje. *Nastava izvanrednoj djeci* 44, 8-16. doi: 10.1177/004005991104400201

Stephenson, J. (2010). Čitanje knjiga kao kontekst intervencije za djecu koja počinju da koriste grafičke simbole za komunikaciju. *Časopis za poteškoće u razvoju i fizičke invalidnosti*. 22, 257-271. doi: 10.1007/s10882-009-9164-6

Swanson, E., Vaughn, S., Wanzek, J., Petscher, Y., Heckert, J., Cavanaugh, C., . . . Tackett, K. (2011). Sinteza glasno čitanih intervencija na rane ishode čitanja među predškolskom djecom do trećeg razreda koji su pod rizikom u pogledu poteškoća sa čitanjem. *Časopis za poteškoće u učenju*. 44, 258-275. doi: 10.1177/0022219410378444 | Pun članak

What Works Clearinghouse (2010). *Izveštaj What Works Clearinghouse-a o intervenciji za obrazovanje u ranom djetinjstvu za djecu sa invaliditetom: Dijaloško čitanje*. Washington, DC: Institut za obrazovne nauke. Preuzeto sa: <http://ies.ed.gov/ncee/wwc/InterventionReport/136>

Whitehurst, G. J., Falco, F. L., Lonigan, C. J., Fischel, J. E., DeBaryshe, B. D., Valdez-Menchaca, M. C, & Caulfield, M. (1988). Ubrzanje razvoja jezika putem čitanja slikovnica. *Razvojna psihologija*, 24, 552-559. doi: 10.1037/0012-1649.24.4.552